

živeti. Pričel se je boj, ki je imel na sebi vsa svojstva političnih bojev. Dr. Frančišek Lampe je stal v tem boju ob strani. Nikdar sicer ni izrekel nobene besede proti potrebi, da se očisti javno ozračje in ločijo duhovi. Tudi proti političnemu delu tega boja se ni nikdar izjavil; nasprotno je poudarjal, naj se ožja zveza somišljenikov katoliškega prepričanja čim najbolj poglobi in pripravi za skupno dalekosežno delo. Toda pri tem mu je večkrat ušla izpod peresa beseda, katero smo takrat šteli za neumestno, češ, da diši po kvarnem slogaštvu. Zdaj, ko je minula vrsta let, odkar počiva Frančiška Lampeta truplo v grobu, in ko so nam izkušnje prinesle mnogo dragocenih pridobitev, moremo njegovo mišljenje objektivneje presojati. Politični boji in kar je ž njimi v zvezi, so se zdeli Frančišku Lampetu mnogo manj stalne vrednosti, nego kulturno delo. Politika, ki je praktično samo nanizana vrsta raznovrstnih kompromisov, ne more imeti — tako si je mislil in tako je tudi sodil rajni Frančišek Lampe — tako trajnih in globokih uspehov, da se oživi katoliško načelo, kakor neumorno delo na kulturnem polju. Sam je tudi v pogovorih večkrat izrazil strah, da utegne politika odvrniti veliko sposobnih delavcev od znanstvenega in umetniškega dela, in da ima politični boj tudi koruptivne kali v sebi.

Zbiral je mladino, res zbiral in izbiral. Nobene reči se mu ni zdelo škoda, ko je šlo za to, da pridobi mladega človeka za leposlovno delo. Zavedal se je pri tem čisto jasno, da je bodočnost njegovega lista odvisna od mladih sil. Sam je še pravzaprav mlad legel v grob; toda kljub temu smo slišali besede iz njegovih ust, s katerimi je poudarjal, da je prva naša dolžnost, skrbeti za naraščaj, ki more in mora polagoma zasesti mesta starejših. Kdor se stara, naj se tudi zaveda, da se z vsakim dnem bliža koncu, in da se mora njegova ljubezen do stvari, katero zastopa, meriti samo po tem, koliko jih je vzgojil sposobnih, pripravnih za to, da nadaljujejo njegovo delo. Tako je bilo njegovo stališče do mladine, ki je vedela, da ima v njem svojega

resničnega prijatelja in zagovornika. Marsikaka burja je potegnila preko vrst tiste peščice mladih talentov, ki jih je za leposlovno delo zbiral Frančišek Lampe. Vselej so našli v njem svojega krepkega zaščitnika. Bila je usodepolna, za razvoj našega naroda izredno važna doba, katere začetkov se danes ob tridesetletnici »Dom in Sveta« živo spominjamo. Lepa je bila mladost našega gibanja, vesela, cvetoča, ki je pa seveda že po svoji naravi nosila na sebi tudi razne hibe, ki so zvezane z mladostjo. Ko jo premišlujem, se mi vendar le ne toži za njo. Rad sem jo imel, to mladost, toda ne dal bi zanjo kljub vsem prevaram in zmotam, kljub marsičemu, kar je bilo pomanjkljivega, izkušenj, katere so prinesla leta s seboj. Zorimo pač ne samo z uspehi, nego tudi s porazi in zmotami. To globoko resnico povzemam tudi iz Frančiška Lampeta velikega dela.

In še nekaj. V dobi, ko se je pričel »Dom in Svet«, nismo poznali pravzaprav leposlovnih umetnikov, ki bi jim bilo njihovo delo življenjski poklic. To delo se je štelo za nekak privesek, nekaj postranskega, na kar se ne more zidati življenje z vsemi svojimi potrebami. Sodili smo, da se mora slovstveno delati zastonj. Dr. Frančišek Lampe je odločno prelomil to načelo. Vedel je, da je leposlovno delo v pravem besede pomenu delo, ki zahteva in potrebuje zato tudi primerne nagrade in ki se sploh razviti ne more, ako se pošteno ne plača. Ne morem soditi, koliko smo napredovali v tem oziru zadnjih trideset let; toliko pa vem, da je ta napredek vendar še zelo neznan in da je usoda umetnikova slejkoprej proletarska v pravem besede pomenu. Gotovo pa je, da bi se mnogo lepих sil, ki so se razvile na umetniškem polju in s katerimi se po pravici ponašamo doma in pred svetom, ne bilo razvilo, ko bi ne bilo dr. Frančiška Lampeta in njegovega »Dom in Sveta«.

Pokopan je. Ali je ž njim pokopan tudi spomin nanj? Ali so ž njim pokopane tudi njegove vodilne misli? —

Njegov list živi!

